

Poprečnina v gotovini plačana.

ŠTEVILKA 11

LETNIK XXXIII

NARODNI

GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

V LJUBLJANI, DNE 15. NOVEMBRA 1932

VSEBINA: Načrt novega zakona o zaščiti kmeta. — Zadrudni kongres in skupščina v Sarajevu. — Nevaren pravec v razvoju zadrudništva. — Zadrudna organizacija nemškega trgovstva. — Stresa in Jugoslavija. — Za večjo potrošnje grozdja in sadja. — Iz našega zadrudništva.

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 11, I. 1932.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Izredni občni zbor Hranilnice in posojilnice na Trebelnem, r. z. z. n. z., se vrši dne 27. novembra 1932 ob 3. uri pop v uradnem prostoru. Dnevni red: 1. volitev odbornika v načelstvo. 2. volitev 2 nadzornikov.

Gospodarska zveza v Ljubljani notira naslednje cene: Tomaževa žlindra baza 18 % Din 112.—; rudninski superfosfat v vrečah po 50 kg à Din 90.— in po 100 kg à Din 90.—; kalijeve sol po 100 kg Din 170.—, kostni superfosfat Din 118.—; apneni dušik v pločevinastih bobnih Din 210.—; apneni dušik v papirnatih vrečah Din 180.—; kostna moka Din 95.—; mešano gnojilo „KAS“ Din 133.—; mavec (gips) Din 40.—; nitrofoskal v vrečah Din 140.—; cement dalmatinski Din 54.—; cement Trbovlje v papirnatih vrečah Din 64.—; klajno apno Din 275.—; lanene tropine Din 180; modra galica Din 530; žveplo Din 320. Pri vagonkem odjemu

se cene za gnojila in cement znatno znižajo na franco vsaka postaja. Mlatilnice s tresali in reto Din 4.100.—; slamoreznice Din 1.700 do 2.000; čistilnik 10 sit Din 1.500; plugi Din 500 do Din 940; reporeznica M. R. Din 550; trijerji Din 2.000 do 3.500; mlatilnice na ročni pogon Din 2.200; robkači Din 900; sadni mlini Din 1.400 do Din 1.700; brzoparilniki Din 1.050 do Din 2.800; kosilni stroji Din 2.000; travniške brane z zvezdnatimi členki Din 900; travniške brane z jeklenimi špicami Din 800; patent motike „Rapp“ Din 70.—. — Nitrofoskal, apneni dušik pri najmanjšem odjemu 2000 kg franko vsaka postaja.

MOTOR! Radi elektrifikacije še dober bencin-motor v moči 5 HP ugodno **naprodaj.** Poizvedbe daje Fr. Erce, gost., Vodice n. Ljubljano 110.

V LJUBLJANI DNE 15. NOVBEMBRA 1932

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din na leto, za pol leta 12:50 Din.
Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

Načrt novega zakona o zaščiti kmeta.

Minister za kmetijstvo je predložil narodni skupščini zakonski predlog o zaščiti kmeta in o ureditvi kreditnih odnošajev. Vsaj na kratko moramo zadrugarje seznaniti z najvažnejšimi določbami tega zakonskega načrta.

I. Odgoditev plačil in izvršb.

Prvo poglavje obravnava odgoditev plačila ali moratorij za kmetijske dolgove, ki nam je že znam, ker je že od 20. aprila t. l. v veljavi. S tem zakonom se moratorij podaljša še za eno leto, torej nekako do decembra 1933. Vendar pa je ta moratorij nekoliko drugačen kot dosedanji v sledečih točkah:

a) Za kmeta se smatrajo osebe, ki obdelujejo zemljo in katerih obdavčeni dohodki izvirajo pretežno od kmetijstva, če posestvo ne obsega več kakor 50 ha obdelane zemlje.

b) V teku enega leta bodo morali kmečki dolžniki kljub moratoriju plačati obresti, največ 8% in na račun kapitala 2%, pri amortizacijskih posojilih za anuiteto največ 10% in sicer v dveh obrokih, tako da bo prvi obrok plačan najkasneje do 31. decembra 1932, drugi pa do 30. oktobra 1933. — Obresti, ki so narasle do uveljavljenja tega zakona, se priračunajo glavnici.

c) Pod zaščito zakona po tem načrtu ne spadajo dolgovi, ki so nastali tekom zadnjega leta iz kupovanja konsumnih predmetov, dalje terjatve za alimente, terjatve iz plač

in mezd onih oseb, ki so zaposlene v gospodarstvu ali gospodinjstvu dolžnika, terjatve za stanarino, terjatve zdravnikov in lekarnarjev, terjatve za pogrebne stroške in terjatve obrtnikov za obrtniška dela, slednje tudi le tedaj, če so nastale v zadnjem letu.

č) Dolžniki-kmetje so zaščiteni za dolgove pri vseh denarnih zavodih in drugih upnikih, tako da sedaj tudi terjatve kreditnih zadug, hranilnic samoupravnih teles (regulativnih) in denarnih zavodov, ustanovljenih s posebnimi zakoni (Drž. hip. banka in Privil. agr. banka) spadajo pod določbe o moratoriju.

II. Znižanje kmečkih dolgov v slučaju prezadolženja.

Drugo poglavje zakona uvaja delno razdolžitev za resnično prezadolžene kmete, ki je nekoliko slična prisilni poravnavi trgovcev. Če namreč presegajo kmetovi dolgovi 70% celokupne vrednosti njegovih premičnin in nepremičnin, tedaj lahko tak prezadolženec v roku treh mesecev od dneva veljavnosti tega zakona pri sodišču zahteva znižanje dolgov z odpisom na višino največ 70%. Zakon podrobno predpisuje postopek za one, ki hočejo to znižanje doseči. Pri tem imajo vknjižene terjatve prednost tako, da se vknjižene terjatve sploh nič ne odpišejo, ako zadostujejo nevknižene terjatve zato, da se pride do maksimalne zadolžitve 70%.

Le če bi nevknjižene terjatve za razdolžitev po določbi zakona ne zadostovale, potem pridejo do delnega odpisa po vrstnem redu tudi vknjižene terjatve, katere v celoti ne smejo znašati več kot 70 % vrednosti premičnega in nepremičnega kmetovega premoženja. — Toda za vknjižene terjatve velja vrstni red, za nevknjižene pa se enako zahteva sorazmeren odpis.

Iz tega sledi, da bodo denarni zavodi marsikje morali svoje terjatve delno odpisovati, ako imajo med svojimi dolžniki prezadolžene kmete, ki bodo od sodišča zahtevali razdolžitev ali poravnavo. Kreditne zadruge so v mnogih slučajih za **večje kmečke dolgove** že zaradi varstva porokov izvedle vknjižbo. Kolikor se to še ni zgodilo jih načrt o razdolžitvi sili, da jo pravočasno izvedejo, da varujejo sebe in poroke. Vknjižba seveda je priporočljiva le pod sledečimi pogoji:

a) ako je terjatev posojilnice **visoka** in ima dolžnik poleg dolga v posojilnici še **drugod znatne vknjižene ali nevknjižene dolgove**;

b) ako se more preceniti, da **vknjiženi in nevknjiženi dolgovni kmeta resnično presegajo 70 % vrednosti** njegovega premoženja, to je skupno njegovih premičnin in nepremičnin.

Ker pa je skušnjava, da se razdolžitev po teh določilih lahko tudi zlorabi velika, je zapretno s strogim zapórom najmanj mesec dni dolžniku, ki bi v prošnji za razdolžitev ali na samem naroku vedoma navajal lažnive podatke in prijavil terjatve, ki jih ni, ali obstoječe terjatve zamočal. — Stroške postopka za razdolžitev seveda nosi dolžnik.

III. Maksimiranje obrestne mere.

Ministerski svet bo na predlog ministrov za finance, za kmetijstvo, za trgovino in industrijo in v sporazumu z organizacijami

denarnih zavodov in z Narodno banko **od časa do časa po banovinah** določil maksimalno obrestno mero za vloge in za kredite.

To je dalekosežna odredba, katero si moremo razlagati le vsled izjemnih razmer radi splošne gospodarske in posebej finančne krize. To pomenja odstop od normalnih razmer, da si upnik in dolžnik urejeta medsebojno razmerje na podlagi svobodnega dogovora.

Seveda je tudi izvrševanje te določbe stavljeno pod kazensko sankcijo. Kdor bi kakorkoli izigral določbe o višini obrestne mere, se kaznuje z zaporom do šest mesecev in še z denarno globo.

IV. Zaščita denarnih zavodov in vlagateljev.

Že dobro znani § 5 o moratoriju za denarne zavode je sedaj v §§ 30 do 39 zakonskega načrta podrobno izdelan. Na predlog ministra za trgovino in industrijo izda ministerski svet posebno uredbo z zakonsko močjo za zavod, ki zaide v denarne težkoče radi splošne gospodarske krize in prekomernega dviganja hranilnih vlog. S to uredbo se dovolijo denarnemu zavodu posebne olajšave in zaščitijo pravice vlagateljev.

Seveda mora zavod prej biti pregledan, da ni v pasivnem stanju. — Z uredbo se določi način izplačevanja vlog in drugih zavodovih dolgov neglede na prejšnje pogodbe. Tudi določbe o reorganizaciji denarnega zavoda in o razveljanjenju posebnih pogodb z višjimi uradniki, ki so za zavod neznosne, ima vsebovati uredba. — Za čas moratorija zavod ne sme izplačevati ne dividend ne tantijem, temveč se mora čisti dobiček v celoti prenesti na novi račun. Natančneje so tudi določene dolžnosti komisarja.

Poslednje poglavje obsega celo vrsto kazenskih določb poleg onih, ki so nave-

deni že prej pri posameznih poglavjih. — Kazni so stroge in nalagajo poleg globe tudi zapor.

Razrvane razmere v gospodarstvu, po-

sebno v denarstvu, zahtevajo reda in pomoči. Vprašanje pa je, če bo denarnim zavodom, dolžnikom in kreditu sploh s temi določbami res pomagano.

Zadružni kongres in skupščina v Sarajevu.

V Sarajevu so se 16. in 17. oktobra vršila zborovanja zastopnikov zadružnih organizacij iz vse države, ki so včlanjene v Glavni zadružni zvezi. Zborovanja Glavne zadružne zveze so velikega pomena za zadružništvo v naši državi. Zato mislimo, da bo zanimivo za naše zadružne delavce in voditelje, če podamo v naslednjem kratko poročilo o razpravah iz sklepov na teh zborovanjih.

I. Beseda dr. Korošca.

Prvi dan t. j. v nedeljo 16. oktobra se je vršil zadružni kongres pod predsedstvom g. dr. Korošca, predsednika Glavne zadružne zveze. Že besede, s katerimi je predsednik dr. Korošec otvoril kongres, so za nas zadržarje pomembne. Med drugim je dejal:

„Danes so se zbrali zadržarji in prijatelji zadružništva na ta kongres. Govori se danes, da je zadružništvo v krizi. Vi sami veste, da se zadružništvo bori s težavami. To je naravno, ker je zadružništvo samo del našega narodnega gospodarskega življenja, katero podobno gospodarskim težavam v vsem svetu preživlja težke dni. Zadružništvo, ki je spojeno z gospodarskim organizmom naroda in države, preživlja skupno z njim dobro in zlo, pa tudi vse boje za napredek. To so težave, s katerimi se bori tudi zadružništvo. Teh težav ne zaniham. Toda popolnoma napačno bi bilo misliti, da je v krizi zadružna misel.“

Kot vse druge gospodarske enote, se zadružništvo nahaja v finančni krizi, toda

zadružna ideja še nikdar ni bila tako močna kot sedaj. Nikoli se na zadružništvo ni polagalo toliko rešilnih upov, kot danes.

Glede ocene današnjega gospodarskega življenja in dela vlada kaos. Vendar se izdvajata dve nasprotni mnenji. Eno mnenje zahteva popolno svobodo gospodarskega razvoja v vseh smereh in na vseh področjih. Drugo mnenje zahteva plansko vezanost, ukinja svobodo individualne pobude in individualnega razvoja. Takšna vezanost gospodarskega življenja je n. pr. v Rusiji po načrtu zasušnjila vse ljudi. To je največje suženjstvo. Pa vendar edinole zadružništvo, ki z ene strani daje svobodo individualnemu delu in ga z druge strani veže v disciplinirane enote z enakimi pravicami, je v stanju, da vrne in nudi gospodarstvu redno delo in življenje. Dasi se moramo boriti s težavami, glejmo vendar bodro v bodočnost, ker smo vsi globoko prepričani, da bomo pod zastavo zadružništva srečno prebrodili to krizo.“

Razume se, da so te lepe in bodrilne besede ustvarile v udeležencih kongresa optimistično razpoloženje in da so tudi našle živahno odobravanje med vsemi udeleženci.

II. Predavanja na kongresu.

Na dnevnem redu so bila tri predavanja: 1.) Kupna moč in fiskalna obremenitev kmečkega posestva. 2.) Razvoj in uspehi agrarnih zajednic. 3.) Pomen vinogradniških zadrug in njihove centrale z ozirom na kmetijsko krizo. — Le škoda, da nam prostor ne do-

pušča, da bi vsaj svebinsko in kratko mogli navajati ta lepa predavanja. Sicer bo pa nekoliko odseva o teh predavanjih mogoče razvideti v resolucijah kongresa, o katerih bomo še v naslednjem govorili.

Prvi predavatelj Jurij Krstić, sodnik vrhovnaga sodišča v Sarajevu, je na podlagi obširnega materiala, urejenega po banovinah, navajal, kako so se od leta 1925 bolj in bolj kopičila davčna bremena, zlasti indirektni davki na kmetsko prebivalstvo in na kmetska posestva. Obdavčenje z direktnimi davki ni bilo toliko težko od strani države, kot od strani samoupravnih edinic v obliki doklad direktnim davkom. Jasno je pokazal, da ni zdravo za kmečki stan v državi, da je težišče obdavčenja in vseh državnih dohodkov v indirektnih davkih. Ponovno se je pri podatkih za posamezne banovine pokazalo, da je dravska banovina med najbolj obremenjenimi zlasti pri indirektnih davkih, carinah, monopolih in bremenih za samoupravne edince.

Drugi predavatelj g. Glavina Marin je podal lepo sliko o razvoju in sedanjem stanju agrarnih zajednic, o njihovih uspehih pri kolonizaciji v področjih ob državnih mejah. 19.000 kolonistov s kolonizirano zemljo je tekom desetletja z razmeroma majhnim državnim kreditom Din 30.000.000 — pozidalo ogromno število družinskih domov in gospodarskih poslopij tako, da se more premoženje teh kolonistov danes zmerno ceniti na 190.000.000. Lepo je naslikal, kako vztrajnost, pridnost in vzajemna pomoč ustvarja nove gospodarske eksistence in možnost življenja za številne družine in kako se kolonisti v tej zadružni skupnosti gospodarsko, pa tudi нравno izpopolnjujejo.

Tretji predavatelj g. Ožanić iz Splita je naslikal obupne razmere vinogradnika na Primorju in pa edino možnost rešitve zanj, t. j. organizacijo vinogradarskih zadrug.

III. Resolucije kongresa.

Ne bomo navajali vseh resolucij dobesedno radi pomanjkanja prostora, moramo pa vsaj kratko navesti resolucije po njih vsebini.

1. Prostost poštnine.

Prva resolucija zahteva, da se zadružništvu vrne poštinska prostost, ki mu je bila z naredbo od 25. junija t. l. po krivici vzeta. Povdarja se zlasti, da je to najprimernejši način pospeševanja zadružništva s podporo države, ker je podpore v tej obliki vsaka zveza in zadruga deležna v toliki meri, kolikor deluje, torej kolikor jo res zasluži.

2. Ureditev državnih podpor.

Druga resolucija predlaga načine, kako naj se zadružništvu delijo državne podpore oz. brezobrestna posojila:

a) za zadružno propagando naj se vsakoletno stavi v državni poljedelski sklad 5.000.000 — Din;

b) podpore naj se delijo tako, da dobivajo produktivne zadruge brezobrestna posojila v višini faktične potrebe na daljši rok;

c) produktivnim zadrugam naj se nudi pomoč pri načrtih za kleti, oljarne, mlekarne, skladišča;

č) vse podpore zadrugam od ministrstva kakor od samoupravnih edinic naj se dovoljujejo na predlog in preko pristojne zveze, zvezam pa na predlog in preko Glavne zadružne zveze.

3. Pouk o zadružništvu na kmetijskih šolah.

Ministrstvo za poljedelstvo naj na vseh kmetijskih šolah uvede kot obvezen predmet tudi pouk o zadružništvu.

4. Za reformo davčnega sistema.

Iz ugotovitve, da je težišče današnje fiskalne obremenitve v indirektnih davšči-

nah, ki po svoji naravi najtežje zadenejo gospodarsko najslabše, se zahteva, naj se fiskalne obremenitve za gospodarsko slabe najširše sloje naroda znižajo in v to svrho provede temeljita reforma davčnega sistema.

5. Proti neosnovanemu obdavčenju zadrug.

Pod vplivom protizadružne akcije trgovcev so v nekaterih krajih finančne oblasti začele predpisovati zadrugam pridobnino (družbeni davek), čeprav imajo dotične zadruge v pravilih, pa tudi dejansko pogoje za davčno prostost po čl. 76 zakona o neposrednih davkih. Zato kongres zahteva, da se v zakonu utemeljena davčna prostost ne odvzema na ljubo protizadružni gonji trgovcev.

6. Glede proizvodstva in odkupa tobaka.

Šesta resolucija zadeva pokrajine, ki se pečajo s saditvijo tobaka. Zahteva pa od države, da se pravočasno naznani producentom, koliko sadik bodo dobili, da se delitev sadik pravilno vrši in da se pravočasno tudi dajejo predujmi.

7. Zakon o zaščiti kmeta.

Resolucija naglašá, da je bilo stališče zadružništva o kmečkem moratoriju že sporočeno poljedelskemu ministrstvu. Skupno z zakonom o zaščiti kmeta naj se rešuje tudi vprašanje o ustanovitvi Centralne zadružne banke, glede katere je Glavna zadružna zveza izročila načrt zakona ministru za kmetijstvo.

Resolucije so bile točno redigirane na glavni skupščini v ponedeljek.

IV. Poročilo o poslovanju Glavne zadružne zveze.

Na glavni skupščini v ponedeljek je bilo podano izčrpno poročilo o delu Glavne zadružne zveze za poslovno leto 1931.

Predvsem navaja poročilo intenzivno sodelovanje Glavne zadružne zveze pri zakonodajnih načrtih, ki zadevajo zadružništvo in kmetijstvo. Do enotnega **zadružnega zakona** ni prišlo, kljub temu da je posebni odbor šestorice ponovno predelal načrt z vpoštevanjem nekkih želj ministra za poljedelstvo. — Zadružništvo je bilo tudi tangirano z **zakonom o izvozu in uvozu pšenice** od 27. junija 1931, s katerim je bil uveden državni monopol za izvoz pšenice, rži in pšenične moke. Sodelovala je Glavna zadružna zveza tudi pri reševanju vprašanja **o kmetijskih zbornicah**. Konzultirana je bila dalje, da se izjavi glede razmerja **trgovskega zakona do gospodarskih zadrug**, zavzela je in branila stališče zadružništva napram načrtu **zakona o žitnih elevatorjih** in za pravilno uporablanje in tolmačenje **obrtnega zakona napram zadružništvu**. Ministrstvu za poljedelstvo je bil tudi poslan iz Glavne zadružne zveze predlog za **ublažitev davčne obremenitve** kmetijstva. Tudi pri akciji za vpostavitve **tarifskega odbora** pri ministrstvu za promet je sodelovalo zadružništvo.

Potem poročilo še podrobno navaja delo v mednarodnih zadružnih in kmetijskih organizacijah in zlasti obširno delo v zbiranju, urejevanju in obdelovanju statističnega materiala o zadružništvu.

V. Konstruktivno delo za pomoč kmetu v krizi.

Iz razprav na kongresu in na glavni skupščini je vsakdo mogel videti veliko resnost in skrbnost, s katero zadružništvo obravnava vsa vprašanja, ki zadevajo kmetsko prebivalstvo naše države. Po pravici je zato predsednik dr. Korošec povdarjal, da zadružništvo konstruktivno sodeluje v vseh gospodarskih vprašanjih.

Druga struna, ki jo je bilo jasno čuti

iz razprav kongresa in skupščine, pa je težka gospodarska kriza, ki je najhuje zadelo kmetско prebivalstvo države. Ono trpi na eni strani radi silnega padca cen vseh kmetijskih pridelkov, katere cene so v večkratnem nesorazmerju s cenami industrijskih in obrtnih izdelkov, na drugi strani pa radi previsokih fiskalnih obremenitev, zlasti in-

direktnih davkov in radi previsoke obrestne mere. Navori zadružništva se morajo uveljavljati v teh dveh smereh, da se **popravijo cene kmetijskim pridelkom**, da se **znižajo cene industrijskim izdelkom**, da se naposled s sodelovanjem zadružništva **zniža obrestna mera** za kmetijske kredite in **ublažijo davčna bremena** kmeta.

Nevaren pravec v razvoju zadružništva.

V najstarejšem nemškem zadružnem glasilu „Listi za zadružništvo“, ki jih je bil začel pred 79. leti izdajati znani zadružni prvobornik Schulze-Delitsch, je v 42. številki z dne 21. oktobra t. l. pod gornjim naslovom objavljena razprava, ki je poučna tudi za naše razmere. Pisec dr. R. Henzler iz Frankfurta obravnava v tem sestavku nevarnosti, ki so združene z zadrugami, katere so preveč narastle in zaradi tega izgubile stik s svojimi člani. Njegovo mnenje zasluži, da se z njim seznanijo tudi naši zadružni krogi. Člankar pravi:

Del nesrečnih dogodkov, ki so se v obrtnem zadružništvu pripetili ob času krize, je v velikem obsegu značilen za pravec, v katerem se je obrtno zadružništvo razvijalo že pred vojno, zlasti pa v času po vojni. Ne samo težka škoda, ki je bila zavoljo propasti posameznih zadrug prizadeta tistim, ki so bili z njimi v poslovnih zvezah, ampak tudi globlji vzroki marsikaterega zadružnega poloma morajo navdajati s skrbjo vse, ki razmišljajo o bodočnosti zadrug in zadružne ideje sploh.

Gospodarski razvoj zahteva od vseh, ki udeležujejo gospodarskega življenja, torej tudi od zadrug, da se mu prilagodijo. Zadruge so bile do sedaj izpremenjenim zahtevam kos vsaj v enaki meri kakor druga podjetja. Taka zmožnost prilagoditve in iz-

preminjanja je brez nevarnosti toliko časa, dokler ni prizadeto bistvo zadruga in njena osnovna vsebina. Če pa se okrne misel, katera naj po zadrugi postane živa, potem pomeni to toliko kakor spačenje, v skrajnem slučaju celo propast.

Bistvu pravih zadrug je vedno odgovarjalo, da so omejevale svoje delovanje na soseščino. Reiffeisen je tako omejevanje celo označil kot postulat za svoje kmečke hranilnice in posojilnice. Umrli upravnik nemške zadružne zveze profesor dr. Filip Stein je dostikrat sprožil enako zahtevo za obrtne kreditne zadruga. Kljub temu je razvoj obrtnih zadrug v mnogih slučajih ubral drugačna pota. Avtoritativna mesta so na različne načine propagirala zahtevo, naj se posojilnice preuredi v ljudske banke, kar se je dostikrat pojmovalo v tem smislu, da je treba posojilnice izpolniti v velike zadruga in temu primerno se je tudi delalo. Viden izraz je našla ta tendenca v tem, da so obrtne kreditne zadruga prešle v ustanavljanju podružnic v oddaljenih krajih. Kakor poznajo na Nemškem razmeroma že dolgo časa velika okrajna konsumna društva, ki so pa seveda dostikrat nastala po spojitvi več manjših konsumnih zadrug, tako so prišle na površje tudi večje okrajne kreditne zadruga. Predno se je razširil poslovni okoliš, so večkrat uvedli v poslovanje vsa bančna opravila,

včasih se je paralelno in istočasno širil krajevni in poslovni obseg.

Kako je povečanje delovnega obsega vplivalo na odnošaje zadrušnikov do njihovih zadrug?

V notranjem zadružnem obratu je s takim povečanjem poslovnega obsega morala nastopiti ločitev dela v vodilno in izvršilno, v dispoziitivno in eksekutivno delo. Ker je naraščalo število nameščencev v zadrugi, je naravnim potom nastajala čimdalje večja razdalja med člani in zadrugo. Stik med članom in zadrugo, ki je bil spočetka močno oseben, je vedno bolj izgubljal ta osebni značaj. Posebno je bilo to vidno pri zadrugah, ki so imele podružnice. Zveza med zadružnikom in zadrugo je postajala mesto tega vedno bolj mehanična, kar se je zlasti opazalo pri dovoljevanju kreditov in pri zahtevanju realnega kreditnega jamstva. Osebni kredit pri teh zadrugah je vedno bolj redek in mora postajati redek, ker se ob velikosti poslovne klientele vedno bolj krči in zmanjšuje poznavanje osebnih razmer onih, ki prosijo za kredit. To, kar se je prej smatralo kot najboljša kreditna podlaga in še dandanes tvori pri manjših kreditnih zadrugah najboljšo kreditno osnovo, namreč vestnost prosilca, to je prišlo močno ob veljavo. Krepka osebna zveza je v članih zadruge vzbujala zavest, da so solastniki zadruge in da soodločajo o njeni usodi. Ta zavest je ginila vedno bolj. V isti meri, v kateri se je zadruga razvijala v banko, je praviloma član, ki je bil zadružnik in klient, zgubljal zavest, da je član in je ostal le klijent banke. Ta klijent banke vidi — vsaj povprečno je tako — v zadrugi ne več podjetje, čegar solastnik je, ne vidi v zadrugi organizacijo samopomoči, ampak banko z lastnim, samostojnim namenom. V primeri z drugimi bankami nima zadruga za člana nič več posebnosti kot zadruga, oziroma se te poseb-

nosti ne zaveda. Nerazveseljiv izid takega razvoja je, da se zmanjka zadružne zvestobe, kar je žal dandanes dostikrat opazati v zadružništvu. Ako je treba dandanes sanirati večjo kreditno zadrugo z odpisovanjem deležev in novimi vplačili na deleže, poskušajo mnogi, dostikrat prav premožni člani, kako bi se z odpovedjo članstva izognili tej obveznosti.

Pisatelj knjige „Posojilna in kreditna društva kot ljudske banke“, Crüger Letschert sta jasno spoznala to nevarnost ko pravita: „S povečanjem števila članov se slednjič mnogokrat zrahlja tudi zadružna vez, na kar ima zopet velik vpliv delokrog zadruge. Odnošaji med člani so iz razumljivih vzrokov v malih mestih ožji kakor v velikih mestih, kjer je za pridobitev članstva merodajno samo reševanje poslov z zadrugo, a drugače ni nobenih stikov z zadrugo in njenim vodstvom. Nepravilno pa bi bilo, zadrugam, katerih se to tiče, morda popolnoma odrekati zadružni značaj“. Že pred vojno je zadružni pisatelj Schönitz l. 1912 opozarjal na nevarnost, ki nastaja, ako se zadruge preurejajo v ljudske banke: „Ni izključeno, da zadruga v novodobni obleki polagoma, toda bolj in bolj otrese s sebe stari zadružni duh in si nadene čisto kapitalistični značaj pridobivanja. Zadruga pozabi, da je samo sredstvo za dosego namena, ne pa namen sama sebi.“

Ako so se zrahljale zadružne vezi, to v gospodarsko dobrih časih ni bilo kvarljivo za zadruge. Da vezi popuščajo, se tedaj sploh ni opazilo, tem bolj vidno pa postaja to v krizi. V tem času so velike mestne kreditne zadruge zaradi odtegovanja hranilnih vlog povprečno več trpele kakor kmečke hranilnice in posojilnice. Vodstvo kmečke hranilnice in posojilnice more na vlagatelje vse drugače vplivati in jih poučiti, kakor more to storiti vodstvo velike kreditne za-

druge. Omejitev zadruga na majhen okoliš je na kmetih dana sama po sebi. Pri mestnih kreditnih zadrugah so bila izplačila hranilnih vlog zelo različna. Pri velikih zadrugah so bili dvigi prihrankov trikrat tako veliki, kakor pri malih kreditnih zadrugah v istem času. Seveda pa odtujevanje članov kreditne zadruga ni edini vzrok divergenci pri dviganju hranilnih vlog; soodločuje pa brez dvoma.

Ni utemeljen ugovor, da bi razvoj konsumnih društev z nastankom velikih okrajnih konsumnih društev potekel enako, kakor ravno kar opisani razvoj, ne da bi se pokazale take posledice. V konsumnih društvih združeni potrošniki so organizirani tudi v svojem gospodarskem delovanju, praviloma kot delavci in uslužbenci. Delavec ne občuti, da je drug delavec njegov konkurent; stališče delavcev v produkciji torej ne more škoditi njihovi zadržni zavesti. Da, do izvestne mere bi se moglo trditi nasprotno: skupnost delavcev v produkcijskem delu in njihova razredna zavest pospešuje skupnost tudi pri potrošnji in to jih dela še bolj naklonjene konsumnemu društvu. K temu pride še to, da se je pri preureditvi konsumnih društev v velike okrajne organizacije storilo vse in se stori še, da se vkljub krajevni razsežnosti posamezne zadruga ohrani zveza s člani in če mogoče še okrepi. Z naraščanjem konsumnih društev se je zelo izpopolnilo vplivanje na člane, zlasti z združnim časopisjem. Gotovo je, da z naraščanjem posameznih konsumnih društev ni obenem upadala združna zavest.

Drugačna je stvar pri obrtnih kreditnih zadrugah. Obrtniki, trgovci, kmetovalci so zavoljo svoje samostojne gospodarske delavnosti močno individualistično navdahnjeni. Trgovsko mišljenje, ki meri na pridobitnost, nahajamo pri pripadnikih srednjega stanu tudi tedaj, ko pristopijo kreditni zadrugi. To

mišljenje odkriva njihov pristop k zadrugi, ki se izvrši zato, da bi trajno in poprečno ugodnejše pokrivali stroške svojega obrata. Mnogi takih združnikov so pripravljene takoj obrniti zadrugi hrbet, ko se članstvo pri zadrugi samo začasno pokaže kot nerentabilno. Duh konkurence je v samostojnem srednjem stanu posebno močen in živ in stoji dostikrat v diametralnem nasprotju z duhom zadruga, z mislijo o skupnem delu. Ne prodre vselej spoznanje, da služi udeležba pri zadrugi koncem koncev tudi v podkrepitev konkurenčne zmožnosti. Ako pripadajo taki stanovski zadržarji kaki zadrugi in se je v gospodarsko dobrih časih v njih zgubila zavest, da so udeleženi pri skupnem podjetju, t. j. pri zadrugi, potem se mora ob času gospodarske krize, ki zadene vse, jasno pokazati posledica take notranje ločitve od zadruga. Samostojen obrtnik je ob takem času prežet skrbi za svoj obrat; kalkulirati za daljšo dobo ne more in zato ni pri volji, da bi vzdržal z zadrugo, ki se mu zdi „tuje podjetje“, drugačne zveze kakor take, ki mu donajajo takojšnje korist. V gospodarsko dobrih časih se javlja pomanjkanje združnega duha v tem, da hoče imeti visoko dividendo in da ne kaže nobenega zanimanja za združne prireditve; v slabih časih vede to pomanjkanje združne zavesti do tega, da pretrga poslovne zveze z zadrugo in morda odpove tudi članstvo.

Kaj bi se dalo zoper to ukreniti? Gospodarski razvoj in z njim tudi razvoj zadruga se ne da revidirati za nazaj. Vkljub temu bi se reklo biti neodgovoren fatalist, če bi se boječe hotelo izpustiti iz rok vajeti in dopustiti, naj se zadruga razvijajo kakor se hočejo. Ako se pogumno in z močno voljo poprimejo vajeti, je tudi razvoj mogoče spraviti v določen tir. Te težke naloge, namreč merodajno vplivati na razvoj zadruga, se vodstvo posamezne zadruga ne sme ustra-

šiti. Ako obstoji pri kaki zadrugi nevarnost, da se bo njen poslovni obseg tako razširil, da se zgubi preglednost delovanja in članstva, potem mora zadrugino vodstvo pogumno na delo in si samo postaviti meje. Sploh je razvoj zadrug pokazal, da je dostikrat bolj koristno, opustiti nove poslovne možnosti kakor pa z odprtimi rokami segati po njih. K temu pride še nekaj: ako je vodstvo spoznalo meje pozitivne delavnosti zadruga, si mora trajno prizadevati, da vzpostavi in vzdrži živo zvezo s člani. Načelstvo mora brez prestanka misliti na to, kako bi v članih vzbudilo zavest: vaša zadruga ima samo en namen, namreč vam služiti. Geslo o postrežbi poslovnih prijateljev se je po vojni tako zelo in dostikrat tako neopravičeno izrabljalo za reklamo, da more danes imeti le negativen učinek; zato se njega uporabljanje ne more nikomur priporočati. Ako se opazuje ta reklama v zvezi z zadrugo, potem je eno gotovo: nobenega gospodarskega podjetja ni, ki bi moglo s to idejo tako opravičeno delati reklamo kakor zadruga, kajti v bistvu zadruga same že leži ideja služiti zadrugnikom. Zadrugino načelstvo ne sme opustiti nobene prilike, stopiti osebno v stik z zadrugniki in jim vedno in

vedno to pojasnjevati. Načelstvo mora vplivati, da se ta ideja — namreč ideja služiti, pomagati, podpirati — manifestira v vsakem dejanju vseh zadruginih nastavljenecv od prvega člana načelstva do zadnjega vajenca. Tudi ne zadostuje samo čakati, da bi člani sami prišli k zadrugi; prav pogostokrat je priporočljivo, obiskati zadrugnike in se z njimi porazgovoriti. Osebni razgovor se mora vršiti čim bolj pogosto in se mora podpreti s primernimi dokazili, kajti člane je treba ne samo pridobiti, ampak tudi obdržati.

Znano dejstvo je, da je treba polom marsikatero zadruga pripisati ne zadrugni ideji, ampak tistim, ki so tej ideji dejansko dali obliko, ki pa niso doumeli njene notranje vsebine. V spomin je treba poklicati samo dobo inflacije, ko se je marsikatera zadruga pojavila kakor utrinek zvezde in ravno tako hitro tudi izginila. Ako se polje zadruginega delovanja tako omeji, da se more pravilno in globoko zadrugno preorati, potem mora tako polje roditi sad. Večina zadrug je zrastle na kamenitih tleh bede in skrbi in se je obnesla. Ako ostanejo zveste same sebi, bodo mogle uspešno delovati tudi ob času vsake nove stiske.

Zadrugna organizacija nemškega trgovstva.

Naši trgovski krogi so na svojem zborovanju dne 18. sept. v Laškem znova napovedali boj konsumnemu zadrugništvu. Boj z orožjem najtežjega kalibra. Tudi zaveznikov iščejo, da bi nasprotnika bolj gotovo ugonobili. Konsumne zadruga so ostale v defenzivi in samo branijo svoje postojanke, kajti v svoji miroljubnosti nočejo gospodarske vojne, ki je navadno škodljiva na vse strani.

Konsumne zadruga niso nastale iz individualnega egoizma, nastale so in se raz-

vile zaradi svoje socialnogospodarske tendence. Široki ljudski krogi so uvideli potrebo skupne gospodarske in občekoristne organizacije, organizacije v obliki zadrugne samopomoči. Zato konsumna organizacija prav posebno lahko opraviči svoj obstoj, kajti v gibanju konsumnega zadrugništva je utelešena volja mase. Kdor udarja po konsumnih zadrugah, bije tudi po široki masi zavednih zadrugarjev.

Trgovski krogi zahtevajo za se monopol,

da bi samo oni smeli oskrbovati ljudstvo z blagom. Iz kakšnega razloga? Morda zato, ker je včasih bilo tako? To misel naj kar pustijo. Tisti časi so bili. Dandanes se svet malo drugače vrti kakor včasih. Kakor sta znanost in tehnika v zadnjih desetletjih ogromno napredovali in prinesli mnogo novega, tako je tudi oskrbovanje z življenjskimi potrebščinami stopilo v nov napreden štadij. Ali je bilo mogoče zavreti napredek v avtomobilskem prometu samo zato, da bi izvoščki ne prišli ob zaslužek? Zato se bodo tudi trgovski krogi radi ali neradi morali sprijazniti z modernim razvojem, ki gre zatem, da se namesto profitarstva čim dalje bolj uvaja skupno, kooperativno gospodarstvo.

Kolo časa se ne da ustaviti. Kdor ne napreduje, nazaduje, posebno tisti, ki se ne zna prilagoditi novim razmeram. To je dejstvo, ki se ne da spremeniti. Trgovina po naprednih državah to dejstvo že davno upošteva in se mu je znala prilagoditi. Pravilno ocenjujoč veliki vpliv združevanja raztresenih gospodarskih sil se je tudi mala datajna trgovina začela organizirati po načelu samopomoči v gospodarskih zadrugah. Tudi pri nas je bilo v tem oziru storjenih že nekaj poizkusov, ki se pa na žalost niso bili obnesli. Čeprav so se pa ponesrečili, vendar dokazujejo, da so tudi naši trgovci pričeli deloma uvidevati korist vzajemne gospodarske organizacije. Veliko bolj je ta misel napredovala na Nemškem.

Na Nemškem so bili pričeli snovati nakupovalne zadruge trgovcev s kolonialnim blagom že v osemdesetih letih. Te zadruge so leta 1907 ustanovile posebno zvezo, ki se je po začetnih črkah posameznih besed v svoji firmi imenovala Edeka (Einkaufsgenossenschaft deutscher Kolonialwarenhändler) — Zveza je torej letos obhajala 25 letnico svojega obstanka.

Kolonijalna trgovina je s svojimi prvimi združnimi poizkusi imela znatne neuspehe. Leta 1902 so ustanovili sladkorno tovarno na združni podlagi, pa je kmalu prišla v konkurz. Leta 1904 so organizirali osrednjo nakupovalno družbo nemških trgovcev s kolonialnim blagom, ki pa je leta 1907 napovedala likvidacijo. Istega leta se je ustanovila zveza Edeka. Spočetka ji je pristopilo samo 13 nakupnih društev, čeprav jih je takrat delovalo že okoli 60. Večina jih je pristopila zvezi v naslednjih letih. Zveza je razvila prav živahno delavnost in je ustavila mnogo novih nakupovalnih društev. Sedaj deluje vseh trgovskih nakupovalnih društev okoli 430 s približno 28 000 posameznimi člani in okoli 30.000 trgovinami v več nego 5600 krajih. Označba „edeka“ je pravno zavarovana na Nemškem in v tujini in se sme rabiti samo pod določenimi pogoji. Večina teh zadrug se poslužuje enotne firme „edeka-veletrgovina“ ali rabijo vsaj besedo „edeka“ v firmi. Posamezni člani uporabljajo označbo „edeka“, da tako pokažejo svojo pripadnost k tej organizaciji.

Ta enotnost in splošnost pri uporabi omenjenega znaka bi utegnila pri tistem, ki ne pozna dovolj razmer, vzbuditi napačno mnenje, da je posamezna zadruga ali celo posamezna trgovina samo poslovalnica ali podružnica centrale. Toda temu ni tako. Organizacija je prevedena sledeče: Najvišjo stopnjo tvori „Edeka“ zveza nemških trgovskih zadrug. Pridružene so ji Edeka založniška družba z o. z., Edeka centrala (obstoječa v obliki zadruge z o. z.) in Edeka banka (tudi v obliki zadruge z o. z.). Vse te centralne organizacije, ki imajo svoj sedež v Berlinu, stoje v pogledu vodstva in nadzorstva v medsebojni perzonalni uniji, kar je važno z ozirom na enotnost vodstva. Zvezin ravnatelj pripada načelstvu vseh naštetih organizacij in jim predseduje.

Trgovci, ki so člani krajevnih zadrug, se samostojno bavijo s trgovino kolonialnega, delikatesnega, špecerijskega blaga in živil. Njihova samostojnost zaradi članstva v zadrugi ni prizadeta, kvečjemu da je bolj utrjena.

Krajevne edeka zadruge, katerih je okoli 430, so povsem neodvisna in samostojna trgovska podjetja v združni obliki. Njihovo enotno firmiranje kot „edeka - veletrgovina“ označuje na zunaj njihovo pripadnost k edeka organizaciji. V svoji upravi in v poslovanju so popolnoma neodvisne. Pripadati pa morajo istočasno edeka zvezi, edeka centrali in edeka banki, kar je potrebno z ozirom na zaključenost organizacije. Niso pa zavezane, da bi morale kupovati blago pri svoji centrali.

V vsem tem pokretu se polaga velika važnost na to, da se pridobivajo novi člani in da se čim več blaga nabavi s posredovanjem zadrug.

Naloga edeka zveze obstoji v tem, da izvršuje zakonite revizije pri včlanjenih zadrugah, poleg tega pa zastopa interese teh zadrug in pridruženih jim trgovcev.

Zvezi je priključena „hranilna in delovna zajednica mladih trgovcev v nemški trgovini s kolonijalnim blagom in delikatesami.“ Ta organizacija ima nalogo, navajati mlade nameščence in vajence k varčevanju. Svoje prihranke naj nalagajo pri edeka banki. Tako naj po samopomoči pridejo do gospodarske samostalnosti, da se morejo kasneje osamosvojiti kot neodvisni trgovci. Vrhutega jih organizacija poučuje in jim posreduje nadaljnjo izobrazbo v poklicnih zadevah, da jim omogoči, da postanejo sposobni udje trgovskega stanu. Organizacija je bila ustanovljena šele v juliju 1930, šteje pa že preko 3000 pomočnikov in vajencev, ki pripadajo 80 krajevnim skupinam.

Založništvo edeka obstoji od leta 1908 in posluje kot centralni založniški in tiskarski zavod organizacije. Ima lastno rotacijsko tiskarno in zalaga tedensko v 30 000 izvodih izhajajoče zvezino glasilo (Edeka deutsche Handels-Rundschau) z več prilogi. Dalje izdaja dnevno izhajajoč zaupen informacijski list za poslovanje krajevnih zadrug in še nekaj časopisov propagandne vsebine. Založniški družbi je priključen oddelek za reklamo, prodajo in poznavanje blaga, ki skrbi za sistematičen pouk odjemalcev s časopisnimi noticami, predavanji, filmskimi predvajanji v trgovskih in poklicnih šolah, gospodinjskih društvih i. t. d.

Za skupen nakup in za zastopstvo trgovskih interesov zadrug služi edeka centrala, ki se pogaja z industrijo o dobavnih pogojih in skrbi, da se promet zadrug z dobaviteljskimi tvrdkami vrši kolikor mogoče enotno. Edeka centrala je doslej vpeljala okoli 50 lastnih blagovnih znamk enake kakovosti in se sme dotično blago prodajati samo v edeka trgovinah. Da se centralizirano nakupovanje blaga, zlasti prekomorskega blaga, izvaja kolikor mogoče namenu primerno, vzdržuje v Hamburgu posebno poslovalnico za uvoz in 12 pomožnih poslovalnic v posameznih večjih mestih. Vse edeka zadruge so imele v letu 1931 prometa okoli 267 milijonov mark, centrala sama pa 145 milijonov. Deležna dividenda in blagovni popust pri centrali sta znašala 400.000 mark.

Že v prvih letih zvezinega obstoja so bili načeli vprašanje o lastnem bačnem zavodu. Dogodki v prvih vojnih mesecih leta 1914 so dali vodstvu zveze povod, da je sklicalo zborovanje, na katerem je bila sklenjena ustanovitev banke. Zavod se je le počasi razvijal in šele dogodki ob inflaciji, oziroma deflaciji so dali banki večji razmah in širši pomen v celem gibanju. Danes fun-gira edeka banka kot centralna denarna za-

druga vseh edeka zadrug. Poleg centrale, ki ima svoj sedež v Berlinu, posluje še 15 podružnic v važnejših mestih. Banka financira blagovno trgovino edeka centrale in krajevnih zadrug in skrbi, da se blago kolikor mogoče plačuje takoj v gotovini. Banka vzdržuje zvezo z javnim denarnim trgom in sprejema hranilne vloge edeka trgovcev in njihovih odjemalcev. Banka skuša kar najbolj združiti finančne moči vsega pokreta in napraviti njega finančno gospodarstvo čim bolj neodvisno od tujih vplivov. Garancijska vsota banke znaša nad 6 milijonov mark.

Hranilne vloge so ob koncu leta 1931 dosegle vsoto skoraj 15 milijonov mark. Iz dohodkov se je znatna vsota odkazala rezervi in se razdelila 5% dividenda na deležno glavnico.

Iz tega opisa se vidi s kako smotrnimi sredstvi si skuša nemško trgovstvo pomagati in ohraniti svoje pozicije. Nemški trgovci uvidevajo, da jim nič ne koristi prazno besedičenje in papirnate resolucije, pač pa imajo krepko podporo pričakovati v samopomočni gospodarski organizaciji.

Stresa in Jugoslavija.

Konferenca v Stresi je bila zaključena z zelo mešanimi čustvi. Tudi Jugoslavija ni bila zadovoljna z zaključki. Pred seboj imamo dve zanimivi izjavi o uspehih te konference glede na Jugoslavijo, ki bosta gotovo našli pozorne čitatelje tudi med prejemniki „Narodnega gospodarja“. Prvo izjavo je podal „Prager Tablatt“-u njegov belgrajski dopisnik. Naslov ji je:

Prednostne carine ali carinska zveza. Pravi: „Kot v večini nasledstvenih držav je tudi v Jugoslaviji uradna zunanja politika v nasprotju s potrebami gospodarske politike. Glavna odjemalka jugoslovenskega blaga je in ostane Italija; v zadnjih osmih letih je pokupila povprečno tretjino jugoslovenskega izvoza. Trgovska bilanca Jugoslavije napram Italiji je letno aktivna z 800 do 1000 milijoni din. Druga glavna odjemalka je Avstrija, tretja Nemčija. Napram Češkoslovaški je jugoslov. trgovska bilanca zmeraj s 500 do 700 milijoni Din pasivna, s Francijo in Rumunijo je trgovski promet zelo majhen, s prvo vselej pasiven z drugo nekoliko aktiven. Srednjeevropski gospodarski blok brez Italije in

Nemčije bi torej Jugoslaviji ne prinesel nobenih koristi, temveč bi njene gospodarske težkoče le še povečal. Zato nima misel gospodarske spojitve srednjeevropskih držav ob neudeležbi Nemčije in Italije v Jugoslaviji skoraj nobenih pristašev; ob udeležbi imenovanih dveh držav ima pa ta misel mnogo pristašev, zlasti v agrarnih krogih. Manj navdušeni za Nemčijo in Italijo so jugoslovanski industrijci, kojih podjetja morejo po večini uspevati le s pomočjo visoke zaščitne carine. Seveda imamo pri vsem tem pred očmi le gospodarsko spojitev obdonavskih držav in nikakor ne mislimo na kakšno politično zvezo.

Zunanja trgovina Jugoslavije je bila leta 1931 za 40 odstotkov manjša kot leta 1930, v letošnji prvi polovici za 40,75% manjša kot v prvi lanski polovici. Zato si moremo misliti, da bo tudi vsa letošnja trgovina za 35 do 40 odstotkov manjša kot je bila lanska ali za 60 do 70 odstotkov manjša kot je v normalnih letih. Temu primerno padajo tudi državni dohodki, ki so bili v prvi letošnji polovici približno za milijardo dinarjev manjši kot je bilo predvideno. Z drakonskim znižanjem izdatkov se je mogel deficit državnega gospodarstva znižati na

približno 100 milijonov dinarjev. Težkoče v denarnem prometu, pomanjkanje kreditov itd., vse to je dovedlo do razvrednotenja dinarja v inozemstvu.

Zato ni čudno, da je konferenca v Stresi rodila v Jugoslaviji samo razočaranje. Prvič se v Stresi načelo preference ni obvezno priznalo, kot je to Jugoslavija zahtevala; dalje so se pa priporočale samo preference za pšenico, rž in koruzo, dočim se preference za živino, sadje vino itd niso sprejele. Glavni izvozni predmeti Jugoslavije so pa poleg koruze ravno oni, za katere niso bile predvidene nikake preference. Vprašanje kreditov oziroma znižanja obresti za inozemska plačila agrarnih držav se v Stresi ni rešilo. Zato piše beograjski „Trgovski Glasnik“:

„Pot do ozdravljenja gospodarske krize bomo morali najti brez ozira na politično grupacijo držav. Te poti pa ne moremo najti potom posojil s težkimi pogoji ali potom obljub. Naši politični prijatelji morajo uvideti, da jugovzhodnim agrarnim državam smešno majhni krediti ne morejo prinesiti nobene pomoči. Če se jugovzhodnim agrarnim državam s prednostnimi carinami ne bo na široko priskočilo na pomoč, bodo morale pod silo razvoja poseči po misli carinske zveze. To misel bodo življenske potrebe bodočih let zopet spravile na dan, če se bodo razmere nadalje tako razvijale kot se danes razvijajo in če naj se ves red v Evropi ne ogroža.“

Drugo izjavo priobča bivši minister dr. O. Frangeš v Zagrebu, z naslovom: Miloščina namesto kupčije. Pravi:

„Stresa, ki naj bi bila našla pot do gospodarskega ozdravljenja Srednje Evrope, je to pot bolj zaprla kot odprla. Sklepi so pripeljali v ves problem nov in nepripraven element, miloščino.

Namesto gospodarsko močnih načel, ki

naj bi tvorila kupčijsko realni značaj držav Srednje Evrope, se je ustvaril kontribucijski sklad, iz katerega naj dobivajo agrarne države miloščino. Malo je verjetno, da bo ta sklad sploh kdaj stopil v akcijo, in je zato prav za prav odveč, da proti njemu nastopamo. Vseeno je pa zanimiva ugotovitev, da bi mogle agrarne države iz tega sklada doseči zboljšanje vrednosti njih žitnega pridelka v najboljšem slučaju za 27 centimov pri 100 kg pšenice in za 22 centimov pri 100 kg koruze.

Vrhu tega se je v Stresi zopet enkrat svečano proklamirala nedotakljivost največje ugodnosti, dočim je vendar zadosti znano, da je ta svoj čas zelo dragocen plašč manchesterstva danes že tako preluknjan, da se še komaj skupaj drži. Medtem je bivši angleški kolonijalni minister Amery na panevropskem kongresu v Baselu izjavil, da se bo izvršila nova ureditev v gospodarskih stikih med Anglijo in njenimi dominioni na podlagi preferenčnih carin in z opustitvijo največje ugodnosti. Amery je pristavil, da bi morale sedaj tudi države Srednje Evrope opustiti klavzulo največje ugodnosti, razmerno njih potrebam. V istem smislu se je izjavila tudi angleško-francoska trgovska zbornica. Upati moremo, da se bo to spoznanje polagoma uveljavilo tudi tam, kjer danes še ni pripravljenosti za to.

Srednjeevropske države se morejo le tedaj konsolidirati, če uživajo za svoje agrarne previške polno preferenco v importnih državah in če dovolijo za to industrijskim državam polnovredne recipročne ugodnosti za njih izdelke, torej če za vpoštev prihajajoče predmete izločijo klavzulo največje ugodnosti.

Kolikor so sklepi v Stresi v protislovju s temi zahtevami, morejo konsolidiranje Srednje Evrope le ovirati.“

Za večjo potrošnjo grozdja in sadja.

V naši državi se že več let poskuša pomagati vinogradnikom in sadjerejcem. Posebna pazljivost se posveča onim krajem, ki živijo od vinogradništva in sadjereje. Saj je skoro cela Jugoslavija primerna za to vrsto kmetovalske proizvodnje. Razumljivo je torej, da je ta vrsta kmetovalstva pri nas zelo razširjena. Površina, ki je zasejana z vinsko trto, doseže 176—180.000 ha, a sadnih stebel imamo v naši državi kakšnih 70—80 milijonov. Naši vinogradi dajejo letno 7—8 milijonov kvintalov grozdja, a letni donos sadja se ceni na 10—12 milijonov kvintalov. Največji del grozdja in sadja se spreminja pri nas v alkoholne pijače, vino — okoli 4—4½ milijonov hektolitrov — ter razne vrste žganja. Sam narod malo ve o drugih načinih predelovanja, a merodajni krogi še niso dospeli, da bi ga navedli na nekaj novega in boljšega. Gotovo so se vse mere za pomoč vinogradništva dosedaj gibale v naši državi po starih utrtih, toda malo uspešnih potih. V glavnem se posvečuje pazljivost samo alkoholnim produktom. Mnogo truda se polaga na to, da bi se poboljšala ona produkcija, katera danes nikjer na svetu ni posebno rentabilna. Uvedene so olajšave in nagrade za izvoz. Poskušalo se je na vse mogoče načine povečati domačo potrošnjo vina. Delalo se je mnogo. Ali težke prilike naših vinogradnikov se niso spremenile. Ostane nam sedaj samo eno, namreč, da iščemo nove poti — stare so pokazale slab uspeh, ali so ostale celo brez uspeha. Ena takšnih novih poti, po katerih že davno hodijo napredne evropske države, je čim večja potrošnja svežega grozdja in sadja ter brezalkoholno predelovanje. Na ta način se oživljata dva cilja. Povečava se potrošnja vinogradniških in sadjerejskih proizvodov, ter se tako pomaga narodnemu gospodarstvu, a na drugi

strani se čuva in daje prilika, da se poboljša narodovo zdravje.

Grozdje in sadje so odlična hrana, katero človeško telo lahko in brzo izkorišča. Razen tega imamo v grozdju v primerni obliki mnoge tvarine, ki so za življenje neobhodno potrebne: to so vitamini. S svojim prijetnim okusom in vonjem tvorijo vedno privlačno točko mladih in starih. Znanost je že zdavnaj ugotovila hranljivo in splošno zdravstveno vrednost grozdja in sadja. Zaved o tej vrednosti je danes že svojina širokih narodnih slojev vseh naprednih držav. Uživanje alkoholnih pijač pa ovira moderni način življenja, posebno glede sporta in hitrih prometnih sredstev. Brez obzira na prepovedi in omejitve potrošnje, ljudje že danes iz lastnega prepričanja vse manj in manj zahtevajo te pijače — saj se nikogar ne more siliti, da jih uporablja — zato je vsak pritisek, da se naj poveča potrošnja alkoholnih pijač, že vnaprej obsojen na neuspeh, ali pa samo na začasen uspeh.

Ostane nam torej praktična in koristna nova pot, t. j. povečanje potrošnje svežega grozdja in sadja ter brezalkoholnih produktov, kateri nudijo nespremenjene vse hranljive in okusne sestavine grozdja in sadja. Ljudstvo naprednih evropskih držav je sprejelo te proizvode z velikim zadovoljstvom, ter se že zdavnaj dobro prodajo. Uvidevši vse to, so vinogradniki in sadjerejci v mnogih evropskih državah na pr. v Švici, v Nemčiji, Italiji, Franciji, do neke meje tudi v naši državi — že deloma prešli na brezalkoholno predelavo grozdja in sadja. V Švici producirajo nekatera vinogradniška gospodarstva do $\frac{4}{5}$ brezalkoholnega, a samo $\frac{1}{5}$ alkoholnega prevrelega grozdnega soka, t. j. vina. V Švici imamo že velika podjetja, ki pro-

ducirajo letno 1—2 milijona litrov brezalkoholnega grozdnega soka. V Nemčiji je delovalo lani 160 stanic za brezalkoholno predelavo grozdja in sadja, nekatere s kapaciteto 200 000 litrov letno in več. Skupna proizvodnja je znašala okoli 20 milijonov litrov. Zanimivo je, da vsa ta velika proizvodnja najde tudi kupcev. Danes ima v Švici in Nemčiji vsaka boljša trgovina brezalkoholne grozdne in sadne sokove na prodaj, celo v podeželskih gostilnah in krčmah točijo te pijače in se dobro prodajo. Začetek je bil skromen z majhni sredstvi. Tudi neuspehi so se pojavljali v začetku. Danes se Švica in Nemčija lahko ponašata z lepo razvito proizvodnjo in potrošnjo brezalkoholnih grozdnih in sadnih sokov. Ti sokovi se pripravljajo ali s filtriranjem svežega mošta v azbestnih filtrih, ki ne propuščajo glivice vrenja, ali pa s pasteriziranjem, t. j. s segrevanjem mošta na 60—70° C; pri tej temperaturi glivice poginejo, a sok se ne spremeni.

Filtrirani ali pasterizirani sokovi niso edini brezalkoholni proizvodi, ki jih dobivamo iz grozdja in sadja. V Franciji in Italiji pripravljajo v veliki meri zgoščeni grozdni in sadni sok. Tak zgoščeni sok ima v sebi vse prirodne sestavine grozdja in sadja, ima to prednost, da zavzema malo prostora ter ga zaradi tega lahko ceneno pakiramo in prenašamo, a veliki procent sladkorja v njem mu brani, da ne vre; s tem omogoča, da se lahko po malem rabi. Zgoščeni sokovi se pripravljajo največ s segrevanjem v posebnih posodah z nizkim tlakom, kjer voda hitro izhlapeva.

Na sličen način se proizvaja tudi grozдна marmelada.

Ti načini predelave grozdja in sadja zahtevajo prilično pripravljenost in je spčetka tudi nekaj stroškov za nove instalacije ter za aparate. Toda enkratne investicije se

izplačajo, kar najbolj dokazuje primer Švice in Nemčije. Tudi pri nas mnogi prehajajo počasi na brezalkoholno predelavo. Ali zaradi pomanjkanja kapitala, ki je potreben pri večjih investicijah ter pri današnjih težkih razmerah ta predelava še nima posebnega pomena, ter se bo mogla šele počasi razviti.

Imamo pa ceneno in lahko pot, da povečamo konsum naših vinogradniških in sadjerejskih proizvodov: to je premišljena propaganda za čim večjo potrošnjo svežega grozdja in sadja. Veliko naših ljudi misli, da je grozdje in sadje le slaščica, ne ceni pa dosti njegovih hranilnih in zdravstvenih vrednosti — ter ga zato po malem kupuje. Pri nas na pr. konsumirajo delavci okoli 5 in polkrat manj sadja nego delavci v Nemčiji, kjer je sadje dosti dražje. Isto tako sami vinogradniki in sadjerejci niso dovolj poučeni o vrednosti svežega in posušenega grozdja in sadja, ter o načinih pakiranja, sušenja in transporta. Tudi na tem polju je že nekaj narejenega, ali se vedno morejo v tej zadevi še mnogo storiti razne poljedelske šole in organizacije, zadrugarstvo, narodno prosvetno delo, tisk in treznostni pokret. V zunanji trgovini je naše grozdje in sadje, sveže in posušeno, na dobrem glasu. Lani smo izvozili okoli 6600 vagonov grozdja, sadja in sadnih proizvodov. Ali konsum v državi je še vedno premajhen. Tudi za nas velja ono, kar je gosp. Leon Douarche, predsednik internacionalnega vinskega biroja v Parizu, rekel Francozom: „Ako bi vsak Francoz pojedel letno 30 kg grozdja, kar nikakor ne predstavlja pretirane količine, bi bilo francoskemu vinogradniku takoj pomagano“. Država je podprla vinogradnike s tem, da je v armado vpeljala vino. Še bolj bi pomagala vinogradništvu in sadjerejstvu, ako bi uvedla grozdje in sadje v armado, v državne vzgojne ustanove, v kaznilnice, v bolnice itd., ne da bi škodovalo konsumentom. Že prej smo

govorili o dvojni koristi takšnih naporov.

Potpisane organizacije so se odločile, da s primernimi sredstvi razvijajo propagando za naše grozdje in sadje. Ta propaganda se bo vršila predvsem s prirejanjem predavanj o zdravstveni koristi grozdja in sadja v šolah in med narodom, s prirejanjem vzornih grozdnih in sadnih razstav. Podvzeli se bodo primerni koraki, da se v državi sami pripravi za naše grozdje in sadje čim širši krog konsumentov ter da prodre zavest o važnosti sadja kot dnevna hrana v najširše narodne sloje. Smatramo za enega najvažnejših ciljev te akcije, da se uvede sadje v armado, v bolnice in vzgojne ustanove kot redna hrana. Poskušalo se bo tudi, da se osigura svežemu grozdju in sadju ter brezalkoholnim sadnim proizvodom v pogledu prevoza, prodaje, notranje trgovine in izvoza v inozemstvo največje olajšave.

Objavljamo ta apel celi naši rodoljubni javnosti in pričakujemo, da nas bodo v tej akciji podprli posebno zdravniki, duhovniki,

učitelji, vinogradniki in vse vinogradniške organizacije, ki jim je na srcu, da na moderni osnovi reorganizirano vinogradništvo in sadjerejstvo na novo oživi — v korist onih krajev, ki žive od te proizvodnje in na korist celotnega našega gospodarstva in narodnega zdravja.

Beograd — Zagreb — Ljubljana — Split — Sarajevo
Oktobra 1932.

Jugoslovenski savez trezvenosti (Zagreb), Savez trezvene mladezi (Beograd), Protivalkoholna zveza „Sveta vojska“ (Ljubljana), Klub jugoslovenskih liječnika apstinenata (Zagreb), Srpsko lekarsko društvo (Beograd), Zbor liječnika (Zagreb), Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga (Beograd), Središnji savez hrvatskih seljačkih zadruga (Zagreb), Kmetijska družba (Ljubljana), Zadružna sveza (Zagreb), Zadružna zveza (Ljubljana), Zveza slovenskih zadrug (Ljubljana), Zadružna Matica (Split), Hrvatsko gospodarstvo društvo (Zagreb), Srpsko poljoprivredno društvo (Beograd), Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga, Filijala Zagreb, Savez srpskih zemljoradničkih zadruga (Sarajevo), Sadjarsko in vrtnarsko društvo (Ljubljana).

Iz našega združništva.

† Msgr. dr. Anton Jerovšek. Dne 31. oktobra 1932 je v Mariboru umrl msgr. dr. Anton Jerovšek, ustanovitelj in načelnik Spodnještajerske ljudske posojilnice v Mariboru. Rojen je bil 23. maja 1874 v Spodnji Novi vasi pri Slovenski Bistrici. Gimnazijo in bogoslovje je dovršil v Mariboru, kasneje je svoje študije nadaljeval v Rimu, kjer je promoviral za doktorja rimskega prava. Služboval je kot kaplan v Vojniku, kot dvorni kaplan in kot katehet na mariborski realki, dokler ni leta 1911 stopil v pokoj. Tedaj je prevzel vodstvo Cirlove tiskarne in je stal v središču gospodarskega življenja na Spodnjem Štajerskem. Vse svoje bogate duševne sile in vrline, s katerimi je

združeval neverjetno pridnost in vztrajnost, je posvetil ljudstvu, iz katerega je izšel. Bil je odkritosrčnega, ljubeznivega in plemenitega značaja, kar mu je omogočilo, da je strnil okoli sebe četo zanesljivih in udanih mu sodelavcev. Udejeval se je mnogo pri političnem in kulturnem, zlasti pa pri gospodarskem delu. Poleg pokojnega mariborskega prošta dr. Martina Mateka je sodeloval pri ustanovitvi Spodnještajerske ljudske posojilnice, ki je bila osnovana leta 1908. Bil ji je več let tudi načelnik. Odlično je sodeloval tudi pri Mestni hranilnici v Mariboru kot predsednik njenega ravnateljstva. Od leta 1911 dalje je vodil tudi tiskarno sv. Cirila. Nesebičnemu, požrtvovalnemu, mnogozaslužnemu organizatorju bodi v združnih vrstah ohranjen časten spomin!

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: Uredništvo „Narodnega Gospodarja“ Ljubljana, Zadružna zveza. Izdajatelj: „Zadružna zveza“ v Ljubljani. — Odgovorni urednik: Anton Kralj, tajnik „Zadružne zveze v Ljubljani. Tisk Zadružne tiskarne (Srečko Magolič) v Ljubljani.